

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ ДЕРЖАВИ

THE PROSPECTIVE DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL MONITORING IN UKRAINE THROUGH THE PRISM OF THE COUNTRY'S EUROPEAN INTEGRATION ASPIRATIONS

Хребтова А.А., к.держ.упр., доцент,
доцент кафедри галузевих юридичних наук

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Сергієнко А.С., старший викладач кафедри галузевих юридичних наук
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Висоцька А.Є., студентка III курсу факультету права, гуманітарних та соціальних наук
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

Організація Об'єднаних Націй, Інтерпол та Європол повідомляють про дедалі більше зближення між організованою злочинністю та тероризмом. Взаємозв'язок між організованою злочинністю та тероризмом і зв'язки між злочинними та терористичними групами становлять зростаючу загрозу безпеці Союзу. Тому запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму є невід'ємною частиною євроінтеграційної політики будь-якої держави, яка є членом ЄС або прагне ним бути. На шляху інтеграції до Європейського Союзу зобов'язалася імплементувати стандарти у сфері запобігання та протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму і Україна. Такі зобов'язання закріплені в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами. Вагоме значення у світлі вказаних зобов'язань набуває розвиток інституту фінансового моніторингу. Станом на сьогодні фінансовий моніторинг в Україні значною мірою відповідає міжнародним стандартам FATF. Більшу частину положень Директиви (ЄС) 2015/849 та Регламенту (ЄС) № 2015/847 імплементовано в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», який розроблено на основі рекомендацій FATF. Разом з тим, в умовах подальшої євроінтеграції Української держави вітчизняний інститут фінансового моніторингу все ще потребує змін. Зокрема: підготовки пропозицій щодо вдосконалення та уточнення окремих норм законодавства у сфері запобігання та протидії, а також забезпечення реалізації положень нових міжнародних стандартів у зазначеній сфері, задля приведення законодавства у сфері запобігання та протидії у відповідність із новими міжнародними стандартами, зокрема із стандартами Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), а також стандартами, що рівнозначні тим, які прийнято ЄС; підготовки методичних, інформаційно-аналітичних матеріалів за результатами кримінального аналізу як елемента превентивної діяльності в антикорупційній боротьбі; урегулювання процедури обміну досвідом між Україною та країнами-членами ЄС тощо.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, Україна, Європейський Союз, євроінтеграція, міжнародні стандарти, проблеми, ризики, перспективи розвитку, міжнародне співробітництво, обмін досвідом.

The United Nations, Interpol and Europol report an increasing convergence between organized crime and terrorism. The relationship between organized crime and terrorism and the links between criminal and terrorist groups constitute a growing threat to the security of the Union. Therefore, preventing the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing is an integral part of the European integration policy of any state that is a member of the EU or aspires to be one. On the path of integration into the European Union, Ukraine also undertook to implement standards in the field of prevention and countermeasures against money laundering and terrorist financing. Such obligations are enshrined in the Association Agreement between Ukraine and the EU, the European Atomic Energy Community and their member states. In the light of these obligations, the development of the institute of financial monitoring is of great importance. As of today, financial monitoring in Ukraine largely meets FATF international standards. Most of the provisions of Directive (EU) 2015/849 and Regulation (EU) No. 2015/847 are implemented in the Law of Ukraine «On Prevention and Counteraction of Legalization (Laundering) of Proceeds of Crime, Financing of Terrorism and Financing of the Proliferation of Weapons of Mass Destruction», which was developed based on FATF recommendations. At the same time, in the conditions of further European integration of the Ukrainian state, the national institute of financial monitoring still needs changes. In particular: the preparation of proposals for the improvement and clarification of certain legislation in the field of prevention and countermeasures, as well as ensuring the implementation of the provisions of new international standards in the specified area, in order to bring the legislation in the field of prevention and countermeasures into compliance with new international standards, in particular with the standards of the Development Group financial measures to combat money laundering (FATF), as well as standards equivalent to those adopted by the EU; preparation of methodological, informational and analytical materials based on the results of criminal analysis as an element of preventive activities in the fight against corruption; regulation of the procedure for the exchange of experience between Ukraine and EU member states, etc.

Key words: financial monitoring, Ukraine, European Union, European integration, international standards, problems, risks, prospects for development, international cooperation, exchange of experience.

Постановка проблеми. Організація Об'єднаних Націй, Інтерпол та Європол повідомляють про дедалі більше зближення між організованою злочинністю та тероризмом. Взаємозв'язок між організованою злочинністю та тероризмом і зв'язки між злочинними та терористичними групами становлять зростаючу загрозу безпеці Союзу. Тому запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму є невід'ємною частиною євроінтеграційної політики будь-якої держави, яка є членом ЄС або прагне ним бути. На шляху інтеграції до Європейського Союзу

зобов'язалася імплементувати стандарти у сфері запобігання та протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму і Україна. Такі зобов'язання закріплені в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами.

Стан опрацювання. Питання розвитку фінансового моніторингу в Україні відображено в роботах багатьох вітчизняних науковців, серед яких: Л. Винниченко-Кумкова, Д. С. Євтушенко, Т. О. Коломоєць та ін.

Метою статті є огляд розвитку фінансового моніторингу в Україні через призму євроінтеграційних прагнень

нені держави та визначення перспективних напрямів у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [1] наша держава зобов'язалася, серед іншого, забезпечити імплементацію відповідних міжнародних стандартів, зокрема стандартів Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму (FATF), а також стандартів, рівнозначних тим, які були прийняті Союзом. ключову роль у системі протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, тобто так званих злочинних доходів, в Україні фінансовий моніторинг відіграє, який є однією з найважливіших складових ефективної боротьби з міжнародним фінансовим злочинством [2].

20 травня 2015 року Європейський парламент та Рада Європейського Союзу, з метою узгодження законодавчих актів Європейського Союзу з Міжнародними стандартами з протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення, ухваленіми FATF у лютому 2012 року, прийняли Директиву (ЄС) 2015/849 «Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму» [2] та схвалили Регламент (ЄС) 2015/847 «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази» [4]. Слід зазначити, що більшу частину положень Директиви (ЄС) 2015/849 та Регламенту (ЄС) № 2015/847 імplementовано в законодавстві України, зокрема у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі – Закон), який розроблено на основі рекомендацій FATF. Проте процес імплементації зазначених актів ЄС все ще потребував подальшої гармонізації. З огляду на це, Міністерством фінансів України підготовлено проект Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», який в даний час набув чинності [5].

Важливо відзначити, що прийняття вказаного Закону надало змогу удосконалити положення національного законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та підвищити ефективність формування та реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, а також забезпечить виконання рекомендацій експертів FATF, МВФ, Єврокомісії та Комітету Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL). При цьому, вагоме значення в аспекті наближення українського законодавства міжнародних стандартів має така ознака моніторингу як «довічність», «пожиттєвість», яка відновлена у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення щодо політично значущих осіб» [6].

Як слушно відзначається у правовій доктрині, з огляду на те, що зазначена ознака фінансового моніторингу закріплена у 12 Рекомендації FATF – «Політичні діячі за собою закріплюють довічний статус політичного діяча», є загальним стандартом у використанні цього інструментарію з акцентом уваги на зобов'язання України перед ЄС, МВФ щодо впровадження відповідних стандартів застосування інструментів антикорупції (впровадження норми 4 Директиви (ЄС) 2015/849 «Про запобігання

використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму» та Регламенту (ЄС) 2015/847 «Про інформацію, що супроводжує грошові перекази», зобов'язання виконувати які Україна взяла на себе, підписавши Угоду про асоціацію з ЄС), цілком логічним є поширення довічної моделі фінансового моніторингу на всіх політично значущих осіб, в тому числі й національних політичних діячів, якими є й судді, тим більше, що така практика вже позитивно себе зарекомендувала у більшості країн світу (наприклад, в Австрії, Бельгії, Великій Британії, Греції, Данії, Єгипті, Ефіопії, Ісландії, Іспанії, Ірландії, Литві, Мексиці, Норвегії, Панамі, Сербії, Словенії, Ямайці тощо) [7, с. 89].

Разом з тим, подальше просування на шляху євроінтеграції Української держави потребує чергових змін у регулюванні фінансового моніторингу. Як відомо, 27 грудня 2023 року було Урядом України було затверджено План заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року [8]. Так, за результатами національної оцінки ризиків було ідентифіковано такі ризики: неприведення законодавства у сфері запобігання та протидії у відповідність із вимогами міжнародних рекомендацій; неефективне розслідування злочинів щодо відмивання коштів; неефективне розслідування злочинів щодо фінансування тероризму; неефективне розслідування предикатних до відмивання коштів злочинів; приховування кінцевих бенефіціарних власників; тінізація національної економіки; незаконний відтік фінансового капіталу з держави; приховування кінцевих бенефіціарних власників; проведення підозрілих фінансових операцій за участю національних публічних діячів; неефективна боротьба із корупцією; легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення через дистанційні послуги або із використанням віртуальних активів; недостатній рівень підготовки учасників системи запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення тощо. Зважаючи на вказане визначено потребу: підготовка пропозицій щодо вдосконалення та уточнення окремих норм законодавства у сфері запобігання та протидії, а також забезпечення реалізації положень нових міжнародних стандартів у зазначеній сфері, задля приведення законодавства у сфері запобігання та протидії у відповідність із новими міжнародними стандартами, зокрема із стандартами Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), а також стандартами, що рівнозначні тим, які прийнято ЄС, зокрема відповідно до пропозицій Ради Європи до Європарламенту щодо запобігання використанню фінансової системи для відмивання коштів чи фінансування тероризму (Brussels, 20.07.21 COM(2021) 420 final 2021/0239(COD)); підготовка узгодженої із правоохоронними органами та суддями позиції щодо доцільності внесення змін до статей 69 і 75 Кримінального кодексу України в частині обмеження права призначення більш м'якого покарання, ніж те, що передбачено санкцією статті 209 Кримінального кодексу України з метою приведення законодавства у сфері запобігання та протидії у відповідність із новими міжнародними стандартами, зокрема із стандартами Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), а також стандартами, що рівнозначні тим, які прийнято ЄС; підготовка методичних, інформаційно-аналітичних матеріалів за результатами

кримінального аналізу як елемента превентивної діяльності в антикорупційній боротьбі тощо.

Також на законодавчому рівні потребує урегулювання питання обміну досвідом між Україною та країнами-членами ЄС. Так, приміром, якщо питання міжнародного співробітництва врегульовано у спеціальному законодавстві доволі детально (ст. ст. 30, 31 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [5]), то про обмін досвідом йдеться лише у ч. 1 ст. 31 вказаного закону: «1. Спеціально уповноважений орган відповідно до міжнародних договорів України за принципом взаємності чи з власної ініціативи здійснює міжнародне співробітництво з відповідними органами іноземних держав у частині обміну досвідом та інформацією про запобігання та протидію» [5]. На наш погляд, доцільно було б більш детально прописати процедуру саме обміну досвідом. Адже в умовах євроінтеграційних прагнень України неабияк актуальним є виявлення та запозичення успішного досвіду країн-членів ЄС. Зокрема, уваги заслуговує досвід Німеччини у досліджуваній сфері. Так, рішення про заборону діяльності організації, яка займається фінансуванням тероризму в Німеччині, приймає Федеральне міністерство внутрішніх справ, а майно та кошти такої організації конфіскуються на благодійність. У разі незгоди з рішенням некомерційні організації можуть оскаржити його в суді. Процедура розглядається як адміністративне стягнення і не пов'язана з кримінальним переслідуванням осіб, причетних до некомерційних організацій, за що відповідає Федеральна прокуратура. Процедура заборони

також може бути застосована до організацій, які офіційно не зареєстровані, але мають властиві організації ознаки (структура управління, бюджет тощо). В Україні така процедура неможлива. Рішення про заборону діяльності некомерційних організацій приймає лише суд. Якщо мова йде про заборону громадського об'єднання, то вона здійснюється за позовом Міністерства юстиції України. Процедура може бути розпочата, зокрема, якщо уповноважених осіб організації буде визнано винними у вчиненні кримінального правопорушення проти основ національної безпеки України. Кошти та майно організації у разі заборони стягуються до державного бюджету. Процедура не поширюється на організації, які офіційно не зареєстровані. Члени такої неформальної організації несуть індивідуальну відповідальність. До того ж, якщо в Україні за національну оцінку ризиків відповідає Державна служба фінансового моніторингу, у Німеччині національна оцінка ризиків проводиться Федеральним міністерством фінансів, із безпосереднім залученням некомерційних організацій [9].

Висновки. Сьогодні у системі фінансового моніторингу України, в аспекті забезпечення відповідності її заходів міжнародним стандартам FATF та ефективності їх впровадження, простежується суттєвий прогрес. Водночас, в умовах прагнень набуття членства в ЄС, актуальними залишаються питання подальшої гармонізації заходів вітчизняної системи запобігання та протидії з міжнародними стандартами. Ще чимало кроків у цьому напрямку нам потрібно зробити. У тому числі й шляхом впровадження в Україні досвіду деяких країн-членів ЄС, що потребує розробки належного правового підґрунтя щодо визначення процедури обміну досвідом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
2. Винниченко-Кумкова Л., Кашук К. Фінансовий моніторинг у сфері протидії відмиванню грошей: поняття та міжнародні аспекти. *Молодий вчений*. 2024. № 4(128). URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-4-128-13>
3. Про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму: Директива (ЄС) 2015/849. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/es-2015849.pdf>
4. Про інформацію, що супроводжує грошові перекази: Регламент (ЄС) 2015/847. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_040-15#Text
5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>
6. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» щодо політично значущих осіб 17.10.2023 року № 3419-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3419-20#Text>
7. Коломоєць Т. О., Євтушенко Д. С. Довічний фінансовий моніторинг стосовно суддів в Україні – інструмент запобігання корупції чи важіль впливу на їх професійну діяльність? *Baltija Publishing*. 2023 С. 82–93.
8. Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 року № 1207-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-spramovanykh-na-zapobihannia-vynyknenniu-taabo-zmenschennia-nehativnykh-naslidkiv-ryzykiv-vyjavlenykh-za-rezultatamy-tretoi-natsionalnoi-otsinky-i271223-1207>
9. Germany's experience for financial monitoring challenges for non-profit organizations of Ukraine. URL: <https://cedem.org.ua/en/news/germany-financial-monitoring/>